

Boeken van José Saramago bij Meulenhoff:

Opgestaan van de grond. Roman
Memoriaal van het klooster. Roman
Het jaar van de dood van Ricardo Reis. Roman
Het stenen vlot. Roman
Het beleg van Lissabon. Roman
Het evangelie volgens Jezus Christus. Roman
De stad der blinden. Roman
Alle namen. Roman
Het schijnbestaan. Roman
De man in duplo. Roman
De stad der zienden. Roman
Het verzuim van de dood. Roman
Kleine herinneringen. Memoires
De tocht van de olifant. Roman
De andere kant. Blogs
Kain. Roman
Bovenlicht. Roman
Hellebaarden. Roman

www.meulenhoff.nl

José Saramago
Hellebaarden

Met illustraties van Günter Grass
en een gesprek met Pilar del Río

Uit het Portugees vertaald en van een nawoord
voorzien door Harrie Lemmens

Roman

MEULENHOFF

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij een vertaalsubsidie van het Instituto Português do Livro e das Bibliothecas.

REPÚBLICA
PORTUGUESA

CULTURA

DIREÇÃO-GERAL DO LIVRO, DOS ARQUIVOS E
DAS BIBLIOTECAS

ISBN 978-90-290-9196-1

ISBN 978-94-023-0925-6 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Alabardas*

Omslagontwerp, bewerkt voor de Nederlandse editie: Pinta
grafische producties

Illustraties omslag en binnenwerk © Günter Grass. Steidl Verlag,
Göttingen, Germany 2013

Zetwerk: Steven Boland

© 2014 erven José Saramago, Fundação José Saramago en Porto
Editora, Lda.

© 2017 Nederlandse vertaling Harrie Lemmens en Meulenhoff
Boekerij bv, Amsterdam

© 2017 nawoord en interview Harrie Lemmens en Meulenhoff
Boekerij bv. Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

I

De man heet artur paz semedo en hij werkt al bijna twintig jaar op de factureerafdeling lichte wapens en munitie van de bekende wapenfabriek belona nv, dat is de naam van de romeinse godin van de oorlog, zeggen we er maar meteen bij, want wie beschikt vandaag de dag nog over zulke nutteloze feitenkennis. Toepasselijker kan het trouwens niet. Grote namen op het wereldtoneel van de wapenindustrie zijn natuurlijk krupp en thyssen, maar dit belona, of voluit belona producties nv, geniet een uniek aanzien dat zijn oorsprong vindt in de oudheid, want volgens sommige ter zake bevoegde experts zijn de romeinse legerspullen die je in musea

aantreft, schilden, kurassen, helmen, speerpunten en gladii, allemaal afkomstig uit een kleine smidse in trastevere, die naar men destijds beweerde door diezelfde godin van de oorlog daar gevestigd was. Nog niet zo lang geleden stelde een artikel in een tijdschrift voor militaire archeologie zelfs dat enkele onlangs ontdekte resten van een ballista uit die mythische smidse in rome stamden, wat onmiddellijk weerlegd werd door andere wetenschappelijke autoriteiten, die aanvoerden dat in dat verre verleden het geduchte wapen dat later de naam blijde of katapult heeft gekregen nog niet was uitgevonden. Voor wie het wil weten, deze artur paz semedo woont alleen, hoewel hij noch een vrijgezel, noch een gescheiden man noch een weduwnaar is, nee, hij is getrouwd maar hij en zijn vrouw wonen allebei op zichzelf, niet omdat hij dat zo graag wilde, maar omdat zij het had beslist, want als overtuigd en militant pacifiste had ze er niet langer tegen gekund om door haar huwelijkse plicht gedwongen samen te leven met een facturist van een bedrijf dat wapens produceert. Dat gaat gewoon niet samen, had ze destijds uitgelegd. Om die reden had ze ook

al haar voornaam veranderd, want oorspronkelijk heette ze berta, naar haar oma van moederskant, maar daar had ze felícia van laten maken, omdat ze niet haar hele leven wilde rondlopen met een toespeling op het beroemde duitse kanon dat tijdens de eerste wereldoorlog parijs van honderdtwintig kilometer ver beschoten had. Maar om terug te keren tot artur paz semedo, hij droomde ervan ooit nog chef facturatie op een van de afdelingen zware wapens te worden, in plaats van te blijven hangen bij het kleine grut van de munitie voor licht materieel waar hij altijd had gewerkt. Die diepgewortelde en niet bevredigde ambitie wordt vooral pijnlijk voelbaar wanneer het bestuur van de fabriek nieuwe modellen presenteert en de werknemers meeneemt naar het testterrein, een woord dat overgebleven is uit een tijdperk waarin wapens een veel kleinere reikwijdte hadden, want tegenwoordig is een echte test onuitvoerbaar. De aanblik van die glimmende kanonnen van allerlei kaliber, luchtdoelgeschut, zware mitrailleurs, mortieren met wijd open muil naar de hemel, torpedo's, dieptebommen en raketlanceerders van het type stalinorgel, was het mooi-

ste wat het leven hem te bieden had. Opvallend was de afwezigheid van tanks in het assortiment van de fabriek, maar er was al bekendgemaakt dat belona producties nv zich opmaakte om ook die markt te betreden, met een model dat geïnspireerd was op de merkava van het israëliëse leger. Ze hadden geen beter voorbeeld kunnen kiezen, vraag het maar aan de palestijnen. Onze man kreeg het steevast te kwaad van die sterke emoties. Op de rand van be-

Hij is een hartstochtelijk liefhebber van vuurwapens maar heeft zelf nog nooit een schot gelost.

zwijming, dat dacht hij tenminste, stamelde hij, Water alstublieft, een glas water, en dat water kwam ook, want zijn collega's waren er al op voorbereid en schoten hem onmiddellijk te hulp. Het was

meer een zaak van zenuwen dan wat anders, artur paz semedo viel nooit echt flauw. Zoals u ziet is de man in kwestie een boeiend voorbeeld van de tegenstelling tussen willen en kunnen. Hij is een hartstochtelijk liefhebber van vuurwapens maar heeft zelf nog nooit een schot gelost, hij doet niet aan jagen en het leger hoefde hem niet vanwege zijn over-

duidelijke fysieke tekortkomingen. Als hij niet in de wapenfabriek had gewerkt, zou hij zo goed als zeker nog altijd zonder andere aspiraties samenwonen met zijn pacifiste felícia. Denkt u nu echter niet dat we hier van doen hebben met een ongelukkige, verbitterde man, misnoegd over zijn leven. Integendeel. Als er een nieuwe oorlogsfilm in roulatie gaat, wordt hij opgewonden als een klein jongetje, hoewel die opwinding nooit bevredigd wordt, want alles wat hij ziet vindt hij maar slapjes, of het nu gaat om mitrailleurshalvo's, lijf-aan-lijfgevechten, blockbusters, yanks die al vurend alles platwalsen wat ze onderweg tegenkomen, en zelfs af en toe het standrechtelijk neerschieten van deserteurs. Nee echt, als hij voor het schokkerig tumultueuze filmdoek zit, met het geluid zo ver mogelijk open, is artur paz semedo de volmaakte belichaming van de godin belona, in zijn hoofd tenminste, met excuses voor de *contradictio in terminis*. Wanneer er nergens een oorlogsfilm draait, neemt hij zijn toevlucht tot zijn uitgebreide verzameling video's, van oeroud tot recent, met als pronkstuk *the big parade* uit 1930, met john gilbert, de fijnbesnorde filmheld wiens

carrière werd gebroken door de geluidsfilm, want hij had een schrille, bijna snerpende stem, zoiets als een belabberde operettetenor, niets voor een held van wie verwacht wordt dat hij gewoon door Ten aanval te roepen een heel bataljon uit de loopgraven kan laten klauteren. Zijn verzameling bevat voornamelijk amerikaanse films, maar er zitten ook een paar franse, japanse en russische tussen, zoals, in die volgorde, la grande illusion, ran en pantserkruiser potjomkin. Van die amerikaanse films komt het merendeel uit de hollywoodstudio's, met als uitschieters apocalypse now, the longest day, the thin red line, de kanonnen van navarone, brieven van iwo jima, midway, destination tokyo, patton, pearl harbor, battle of the bulge, saving private ryan en born to kill. Een ware cursus commando voeren.

Op zekere dag zag artur paz semedo in de krant dat l'espoir van andré malraux op het programma van het filmhuis stond, een film uit 1939 over de spaanse burgeroorlog. Dat was een mooie kans om aan de weet te komen wat er nou eigenlijk gebeurd was in dat conflict, waarin het regerende volksfront van het buurland verslagen was door een fascisti-

